

Miejsce
na naklejkę

dysleksja

MOL-P1 1P-082

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

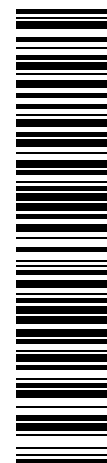
**MAJ
ROK 2008**

POZIOM PODSTAWOWY

Czas pracy 170 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 16 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
3. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
4. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
5. Możesz korzystać ze słowników językowych.
6. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie **70 punktów**

*Część I – 21 pkt
Część II – 49pkt*

Życzymy powodzenia!

**Wypełnia zdający przed
rozpoczęciem pracy**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

**KOD
ZDAJĄCEGO**

Część I – rozumienie czytanego tekstu

**Atidžiai perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus. Atsakinėkite savo žodžiais.
Visi klausimai susiję su tekstu.**

J.Giedroycas, *Jaučiuosi esąs lietuvis*

1. Praėjusios kadencijos Lenkijos seimas šiuos metus paskelbė Jerzy Giedroyco (1906-2000) metais. Nors dabar valdančios partijos jo nuopelnams ypatingos reikšmės neskiria, Lietuva šio mūsų valstybės garbės piliečio neturėtų niekada užmiršti. Džiugu, kad Vilniuje neseniai įvykusi Lietuvos ir Lenkijos tarpparlamentinė asamblėja jam paskyrė specialų renginį.

Protėviai - žemaičių didikai

2. Jerzy Giedroycas (Jurgis Giedraitis) buvo didis lenkas, bet taip pat ir didis lietuvis. Ne vien todėl, kad garsi jo giminė kilusi iš Lietuvos gilumos - iš pačios Žemaitijos ir kad jis visada didžiuodavosi savo kilme. Tikru lietuviu jį galima laikyti todėl, kad jis mylėjo Lietuvą, troško mūsų tautai gerovės ir be paliovos skatino kuo geresnius Lietuvos ir Lenkijos santykius.
3. Kai daugiau nei prieš penkiolika metų atsidūriau Varšuvoje, kone kasdien tiek žiniasklaidoje, tiek politikų, visuomenės veikėjų susitikimuose girdėdavau šią pavardę. Visada ji buvo tariama su nepaprasta pagarba, beveik visuomet į šio žmogaus nuomonę būdavo atsižvelgiama. Ypač lenkų inteligentijai šis jų išeivijos veikėjas buvo milžiniškas autoritetas (jį vadino "autoritetu be dėmelės"). Stebino ir tai, kad jis buvo vadinamas tiesiog Redaktoriumi arba Kunigaikščiu ir visi žinojo, apie ką kalbama, nors didikų palikuonių Lenkijoje nemažai.
4. Kai vis dažniau per Lenkijos žiniasklaidą išgirdavau labai palankius J.Giedroyco žodžius apie Lietuvą ir kaip jis gina ją nuo anuomet gausių priešiškų mūsų tautai pasisakymų, buvo sunku patikėti, jog šitaip drąsiai mus užtaria žmogus, kuris kalba lenkiškai, laiko save lenku, o gyvena kažkur toli Vakaruose.
5. Stulbino J.Giedroyco išvalgumas, išmintis, o labiausiai tai, kaip puikiai jis orientuojasi ne tik Lenkijos, bet ir Lietuvos reikaluose. Jo komentarai buvo tokie aktualūs, rodė, tarsi jis pats dalyvautų visuose įvykiuose. Dar keisčiau tai buvo klausytis žinant, kad Redaktorius nuo 1939 m. nė karto neviešėjo Lenkijoje, o Lietuvoje apskritai niekada nesilankė, be to, pusę amžiaus gyveno Paryžiaus priemiestyje Maisons Laffitte, iš kurio, galima sakyti, kojos nekeldavo. Ir vis dėlto lenkai jį vadino politiniu barometru, nes toliaregiškai numatydavo tiek pasaulio pokyčius, tiek Lenkijos vidaus gyvenimo eigą ir net Lietuvai galimas grėsmes. [...]
6. Buvau pirmoji ir, ko gero, vienintelė Lietuvos žurnalistė, apsilankiusi pas jį Maisons Laffitte, kur net penkiasdešimt metų jis lenkų kalba leido garsų žurnalą "Kultura", taip pat "Zeszyty Historyczne" ("Istoriniai sąsiuviniai"). Patekti pas jį padėjo prof. Mieczysławas Jackiewiczus, vėliau tapęs Lenkijos generaliniu konsulu Vilniuje.
7. Tai buvo 1996-ieji. Vykau į tą susitikimą su pagarbia baime, tačiau iki šiol prisimenu, kaip šiltai, be galo nuoširdžiai, tartum ilgai lauktą svečią "tas užsispyręs žemaitis", kaip J.Giedroycą dar titulavo lenkai, priėmė korespondentę iš Lietuvos. Jo mąstymo skvarbumas, elgesio kultūra, aristokratiška laikysena paliko neišdildomą įspūdį. Nepaisant senyvo amžiaus – tada jam buvo devyniasdešimt metų - lietuvių kilmės lenkų išeivijos intelektualas buvo tiesus it jaunuolis, labai elegantiškas, orus, tačiau be lašelio pasipūtimo.
8. "Lietuva - mano antroji tėvynė, – sakė jis. – Didžiuojuosi, kad mano giminė kilusi iš Žemaitijos. Gimiau Lietuvos Minske (dabar – Baltarusijoje). Lietuviškai nemoku, bet jaučiuosi esąs lietuvis, o Lietuva man be galo brangi. Nevalia išsižadėti savo kilmės,

atsiriboti nuo savo šaknų... [...] Bent kelis kartus šis gilus mąstytojas pakartojo: "Privalome niekad neužmiršti, jog svarbiausios tautos, valstybės vertybės yra demokratija bei tolerancija ir, žinoma, nepriklausomybė". Pastarąjį žodį J.Giedroycas itin pabrėžė.

Metams praėjus po šio interviu iš Žemaitijos vyskupų bei Lietuvos kunigaikščių Giedraičių giminės kilusiam lenkų šviesuoliui buvo suteikta mūsų valstybės garbės pilietybė. [...]

9. Reikšmingiausiu J.Giedroyco laimėjimu lenkai laiko žurnalą "Kultura", kurio įkūrėjas, redaktorius ir siela jis buvo iki paskutinio atodūsiu. Žurnalas tapo kovos su komunizmu simboliu, nesiliovė kritikavęs sovietizmo, ugdė socialistinės Lenkijos opoziciją, jo mintimis gyveno ne tik lenkų disidentai. Prancūzijoje J.Giedroyco bei jo bendraminčių įsteigtas Literatūros institutas išleido daugiau kaip 500 knygų, kurios buvo uždraustos ano meto Lenkijoje. J.Giedroycas spausdino ir globojo Czesławą Miłoszą, Witoldą Gombrowiczių, Tomą Venclovą, kitus emigracijoje atsidūrusius poetus bei rašytojus.

"Kultura" jau nuo pokario skleidė pasauliui informaciją apie Lietuvą. Kaip prisimena laikraštis "Rzeczpospolita", žurnalas supažindindavo su lietuvių disidentų veikla, pasakojo apie suėmimus bei represijas, įskaitant ir psichiatrijos ligonines, kuriose būdavo uždaromi režimo priešininkai, apie kunigų bei intelektualų persekiojimus dėl jų neva klerikalizmo, nacionalizmo. 1947-1986 m. "Kultura" ir "Istorijos sąsiuviniai" išspausdino net 175 straipsnius, skirtus Lietuvai.

10. Kai 1990 m. pavasarį Vilniuje buvo rengiama nepriklausomybės atkūrimo deklaracija, J.Giedroycas parašė laišką į Varšuvą Piliečių parlamentiniam klubui. "Kreipiuosi į seimo bei senato deputatus, kad jie padarytų viską, jog Lenkija viena pirmųjų pripažintų tą aktą. Broliams lietuviams ir lenkams Lietuvoje esame skolingi, privalome pripažinti jų šalies nepriklausomybę vardan mūsų pačių laisvės", - teigiama tame laiške.
11. Po J.Giedroyco mirties lenkų spaudoje buvo daugybė atsiliepimų, prisiminimų apie šią nepaprastą asmenybę. Cz.Miloszas sakė: "J.Giedroyco atkaklumo pastangomis lenkų psichikoje įvyko perversmas - jis išstisus dešimtmečius įrodinėjo, kol pagaliau mes supratome, kad Rytuose Lenkija ribojasi ne su Rusija, bet su Lietuva, Baltarusija, Ukraina. Ir ne tik dabar, bet ir tada, kai tų valstybių nebuvo žemėlapyje".
12. Kitas garsus Lenkijos intelektualas Adamas Michnikas rašė: "Tas užsispyręs lietuvis buvo nuostabiausias XX amžiaus lenkas. Jo "Kultura" buvo varpas, kuris žadino mus iš apatijos, siuntė iš emigracijos teisybės, laisvės žodžius... J.Giedroycas buvo patriotas, bet be jokio nacionalizmo. Jis buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pilietis. Savo dvasios bei proto jėga padėjo mums įveikti sovietų imperiją... Mes visi esame iš Jo".
13. Mano atminty J.Giedroycas išliko ir kaip paprastas, jautrus žmogus, kuris nuoširdžiai prisipažino labiausiai mėgstąs lietuviškus patiekalus, ypač koldūnus, o lietuviška duona - jam pati nuostabiausia pasaulyje. Gavęs jos iš Lietuvos dalijasi kiekviena riekele it Kūčių paplotėliu su bičiuliais. Vis dar prisimenu, kai baigiantis mūsų pokalbiui Paryžiaus priemiestyje J.Giedroycas tarė: "Labai norėčiau nuvažiuoti į Lietuvą. Pavydžiu Cz.Miloszui, kad jis ten ne sykį buvo. Deja, aš dėl sveikatos negaliu. Linkiu Lietuvai pačios geriausios kloties. Be galo trokštu santarvės tarp mūsų tautų!".

UŽDUOTYS

Zadanie 1. (2 pkt)

Kodėl teksto autorės J.Giedroycas vadinamas didžiu lenku, lietuviu (1-5 pastr.)?

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. (2 pkt)

Savo žodžiais paaiškink, kaip supranti žodžių junginį „autoritetas be dėmelės“ (3 pastraipa).

.....

.....

Zadanie 3. (1 pkt)

Nurodyk teisingą atsakymą (5 pastraipa). Kodėl lenkai vadino J.Giedroycą politiniu barometru?

- a) Prognozavo Lenkijos politinę sceną.
- b) Kalbėjo apie galimus pavojus, kurie gresia Lietuvai.
- c) Buvo toliaregis politiniams pokyčiams.
- d) Visi anksčiau pateikti atsakymai teisingi.

Zadanie 4. (2 pkt)

Kokie J.Giedroyco bruožai teksto autorei kelia nuostabą? Kodėl (5 pastraipa)?

.....

.....

Zadanie 5. (1 pkt)

Savo žodžiais paaiškink kaip supranti šį palyginimą: “lietuvių kilmės lenkų išėivijos intelektualas buvo tiesus it jaunuolis” (7 pastraipa).

.....

.....

Zadanie 6. (2 pkt)

Dėl kokių priežasčių J.Giedroycui buvo suteikta Lietuvos valstybės garbės pilietybė (8 pastraipa)?

.....

.....

Zadanie 7. (3 pkt)

Panagrinėk vieną svarbiausių J.Giedroyco nuopelnų Lenkijai ir Lietuvai. Koks tai nuopelnas, ir kodėl tai laikoma nuopelnu (9 pastraipa)?

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (2 pkt)

Kokių veiksmų ėmėsi J.Giedroycas, palaikydamas Lietuvą 1990 metais (10 pastraipa)?

.....

.....

.....

Zadanie 9. (2 pkt)

Paaiškind, kaip supranti Cz.Miloszo žodžius apie J.Giedroyco vaidmenį ir svarbą lenkų tautai (11 pastraipa).

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 10. (1 pkt)

Pasirink teisingą atsakymą (12 pastraipa). Ką reiškia Adamo Michniko pasakyta frazė: „Jis buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pilietis.“?

- a) J.Giedroycas gyveno Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais.
- b) J.Giedroyco tėvai gyveno Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.
- c) J.Giedroycas savo dvasia jautėsi esąs lietuvis, žavėjosi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didybe.
- d) Kilęs iš buvusių LDK žemių, platinęs Rytų Europos tautų laisvės, tolerancijos bei santaikos (nuo LDK laikų aktualias) idėjas, pabrėžiantis savo ryšius su Lietuva.

Zadanie 11. (1 pkt)

Nurodyk teisingą atsakymą. Šio teksto turinio pobūdis yra

- a) apibūdinamasis.
- b) tiriamasis.
- c) polemisis.
- d) pasakojamasis.

Zadanie 12. (1 pkt)

Kokia yra šio teksto paskirtis?

.....

.....

.....

Zadanie 13. (1 pkt)

Kokiam stiliui priskirtum šį tekstą?

.....

.....

Część II – pisanie własnego tekstu w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

W tej części znajdują się dwa tematy. Wybierz jeden i napisz wypracowanie.
Wybrany temat podkreśl.

1 tema:

Remdamiesi pateiktais kūrinio fragmentais ir visu kūrinium atskleiskite „viežlybų“ būrų pasaulėžiūrą (požiūris į darbą, gamtą, gyvenimo ratą, religiją)
K. Donelaičio poemoje *Metai*

Donelaitis, Metai

Pavasario linksmybės
Ištrauka

“ [...]”

Vei! kaip žemė jau savo nuogą nugarą rėdo
Ir kaip kožnas daikts atgydams pradeda džiaugtis.
Ant! paukšteliai po dangum, pulkais susilėkę,
Linksminas ir sumišai visur skraidydami juokias;
O keli tarp jų pautus rokuodami deda.
Ale palaukit tikt, iki pautai, jūsų padėti,
Čypsės ir po tam dar jus užaugdami kvaršys
Ir už procę jums menkai dėkavos išlėkę.
Taigi matai, taip paukščiams, taip ir mums pasidaro;
Irgi be vargo būt negal nei viens šime sviete.
Juk ir mes, dar A, B, C nemokėdami čiauškėt,
Daug vargų bei strokų tėvams savo padarėm,
Ik bėginėt išmokom ir ką žaist prasimanėm,
O vei! kaip kiek išminties užaugdami gavom,
Ir darbeliai su vargeliais jau prasidėjo;
Štai tuo žirgai su lėlėms į šūdą pavirto.
Ak išties! kita prova, kad, piemenio skrandą
Jau užsimovęs, ožkas ir kiaules varinėji
Ar kad dargana su lytum pluk nugarą prausia.

Ei paskui, kad jau akėčias reik sekinėti
Ar kad margis su laukiu nenor rėplinėti,
Mislyk tikt! koktu dušelei čia pasidaro.
Ypačiai kad po tam jau gyvos randasi lėlės
Ir nenaudėlės dėl niekų kvaršina galvas.
Juk žinai, kaip yr, kad pulks lėlių pasidaro.
Ak Adom! tu pirms žmogau išdykusio svieto.
Tu su savo Ieva, sode pavasarį švėsdams
Ir gėrybes uždraustas slaptoms paragaudams,
Sau ir mums nabagėliams daug padarei vargelių.
Dievs, tave koliodams ir žemę visą prakeikdams,
Dėl raspustos tos iš rojaus išmetė laukan
Ir su rūpesčiais tavo duoną paliepė valgyt.
Taip po tam tu, bėdžiau, su Ieva, savo mote,
Išrėdyts su kailiais per laukus bėginėjai
Ar tamsoj pasislėpt į krūmus kur nusitraukei.
Žinomjuk ir mes, koktu, kad kaip nusidėję
Slapomės ar kartais šen ir ten bėginėjam.
Tau, tėtat garbings! Pirmykščios tavo lėlatės
Daug dyvų bei daug neregėtų štukų padarė,
Ir po tam iš tų lėlių pulkai prasidėjo
Ir, kaip mūsų žiopliai, tavo biedną kvaršino galvą.
Tu su savo Ieva juk dar nebuvo ta bandė,
Kaip jūsų veislės pulks ant svieto šio prasiplatys
Ir kiek vargo jums jisai padarys užaugdams.
Ale ką mislyjo Ievutė, tavo pačiutė,
Kaip jos pirmas vaiks užgimęs klykti pagavo
Ar kaip pirmąsyk ji jam pasturgalį šluostė
Ir prastai suvystytus į pašalį kišo?
Ale, žėlėk, Dieve! Kiek džiaugsmo judu sulaukėt,
Kaip susivaidyjęs ant lauko juma sūnelis
Barės rūstaudams ir brolis numušė brolių?
Ak Adom! tu, peržengdams prisakymą Dievo,
Sau ir mums padarei vargus ir didelę bėdą.
Juk ir mes, kaip tu, šime sviete vos pasirodom,
Štai tuo bėdos iš visų pašalių susibėga
Ir nuo lopšio mus ik grabo persekinėja.
Ale ką galim veikt? Pakol šime krutame sviete,
Turim jau visaip, kaip taiko Dievs, pasikakyt.
Juk ne vis reik vargt, ir tokios randasi dienos,
Kad, prisivargę daug, širdingai vėl pasidžiaugiam.
Ant žiemos smarkums su šalčiais vėl pasibaidė,
Ir ilgų nakčių tamsybės jau nusitrumpin,
Vei, saulelė, tikt žiūrėk! atkoldama greitai,
Brinkina jau laukus ir žolę ragina keltis;
Vei! nedaugio reiks, tuo vėl kvietkas pasidare
Uostysim ir garbysim pavasarį margą.
Bet ir jūs, darbai, mus vėl užniksite dovyt,
Kad turėsime su vargais į baudžiovą trauktis.
Ak! kiek trūso reiks, ik į skūnes sugabėsime,

Kas ant aukšto dar ar klėtyj guli be diego,
 Ir kiek dar palūkėt reikės, iki šiupinį virsim.
 Nugi dabar, į dievišką žiūrėdami ranką,
 Judykimės pamaži nuolatai nusitvert savo darbus
 Ir nepabūkim, kad išgirsim darganas ūžiant
 Ar kad orai mus daug syk visoki nugandys!
 Skubykimės, eime nugamykim reikalą kožną!
 Orei žagrių reiks, palyčių beigi noragų,
 O akėčioms reiks negelių bei bingusių kuinų.
 Žinom juk, ką jaučiai mums rėplodami riekia,
 Kuinai tur, kad liepiam jiems, skraidydami trupyt.“
 [...] 20-23 psl.

„Vasaros darbai“

ištrauka

Selmui taip besidyvyjant, štai grigžteria durys,
 Ir šaltyšius Pričkus tuo visiems pasirodė.
 „Štai, - tarė jis, tuojaus skaitydams gromotą pono, -
 Štai poryt mūsų pons mus bėgt į baudžiąvą siunčia
 Ir iš staldų jo išgramdyt mėžinį liepia.
 Todėl jau vežimus kaip reik taisykite kožnas
 Ir su šakėms bei kabliais atbėkite greitai.
 Žinot juk visi, kas mėžiant puolasi būrams,
 Ir kiekviens numanai savo murgą jau primatuotą.
 Aš, kad Dievs laikys, tarp jūsų mūdriai makaluodams,
 Ne tiktai, kad mėšit, jus viernai pridabosu,
 Bet ir iš širdies, kad gramdyt reiks, pamokysu.“
 Taip ištaręs, jis kūliais pro dris iššoko
 Ir, ant kumelio ketvergio tuojaus užsimetęs,
 Skubinos ir kitiems kaimynams urdelį rodyt.
 O kaip jau diena pasakyta buvo prašvitus,
 Štai baudžiauninkai visi pulkais susirinko.
 Viens savo kablį, kitsai naujintelę šakę
 Nešdams ir besiskubindams tikt bėga, tikt bėga.
 Albas, šūdleteres naujas tyčioms pasidaręs,
 O Merčiuks, ratelius taip jau naujus užsimovęs,
 Su kitais baudžiauninkais į baudžiąvą tarškė;
 O bernai visi, naujas vyžas nusipynę
 Ir autus naujus iš drobės sau pasidarę,
 Vis tekini, kits kitą neigi pranokdami šoko.
 Tai išties dyvai, nės taip nedarydavo būrai.
 Sako juk visur, kad būs į baudžiąvą slenka
 Ir kad kartais su piktu jį reikia pajudyt,
 Kad, kaip puolas jam, jis žengt ir dirbt užsigeistų.
 Ale ką mačyja? čia mums nereik nusidyvyt.
 Amtsrotas valsčiaus to, kursai tą baudžiąvą valdė,
 Toks širdings buvo pons, kad kožnas, jo paminėdams,
 Dar vis verkia, nės jisai jau numirė pernai.
 40-41psl.

„Rudenio gėrybės“

Ištrauka

Ant saulelė vėl nuo mūs atstodama ritas
Irgi palikusi mus greita vakarop nusileidžia.
Vei kasdien daugiau ji mums savo spindulį slepia,
O šešėliai vis ilgyn kasdien išsitiesia.
Vėjai su sparnais pamaži jau pradeda mūdraut
Ir šilumos atstankas išbaidydami šlamščia.
Todėl ir orų drungnumas atvėsti pagavo
Irgi senystę jau graudena kailinius imtis.
Bobą su diedu blogu pas kakalį siunčia,
O kitus atšilt į stubą ragina lįsti
Ir valgius drungnus bei šiltą viralą valgyt.
Žemė su visais pašaliais įmursi verkia,
Kad mūsų ratai jos išplautą nugarą drasko.
Kur pirm du kinu lengvai mums pavežė našta,
Jaugi dabar keturiais arkliais pavažiuoti nepigu.
Ratas ant ašies braškėdams sukasi sunkiai
Irgi žemes bjaurias išplėšdams teškina šmotais.
Vei laukų sklypai visur skendėdami maudos,
O lytus žmonėms teškėdams nugarą skalbia.
65psl.

Donelaitis K. Metai ir pasakėčios, V. Baltos lankos 2000

2 tema:

Remdamiesi visu kūrinium išnagrinėkite, kaip per personažų charakterius J.Biliūnas atskleidžia gyvenimo tragizmą, liūdną tikrovę apysakoje *Liūdna pasaka*.

Antrą dieną išėjau oran, kur jau laukė manęs pastatyta po pušimis gulimoji kėdė, ir, sunkiai alsuodamas, atsiguliau... Privargau... tik kvapą begalėjau atgauti... Bet tuoj... palaukėk!.. Jau lengviau... jau visai lengva kvėpuoti... O, kaip gera!.. Nežinau, ar gali kas taip jausti pušyno kvapą, kaip džiovininkas. Gal tik vienas artojas, po sunkaus kasdieninio darbo kietan patalan guldamas, tokį pat jausmą turi... Nors buvau išsinešęs knygą ir ketinau ją skaityti, bet pamečiau ją ant žemės, išsitempiau visas ir, kaip mažas vaikas lepinaus, tuo kvapu alsuodamas. Ėmė noras suimti gniaužtan visą tą pakvipusį orą ir, pravėrus savo krūtinę, vienu rėžtu sugrūsti jį plaučiuosna: pasotinti juos, alkanus, to oro ištroškusius. Bet buvau toksai silpnas, tos galios neturėjau... Gulėjau aukštiekninkas ir gėriau tą kvapą, gėriau. Akimis klajojau po medžių viršūnes: žiūrėjau, kaip "pušin iš pušies voverytė liuoksi", klausiaus, kaip tarp šakelių nematomi paukščiai čerža ir įvairiais balseliais gieda. Ir taip ramu, taip gera rados. Nors negalėjau savo kojomis naudotis, negalėjau po kalnelius laiptoti, po klonius lakstyti, negalėjau šūkauti ir dainuoti, kaip tat tik moka žmogus, miškan įėjęs: tečiaus buvau dėkingas Sutvertojui ir už tat, kad dar turėjau sveikas akis ir gerą ausį. Juk tūlas ir to tiek neturėjo... [...]

Tik staiga kažin koks ypatingas, niekados dar negirdėtas balsas man ausyse sudejavo. Sudejavo kaip senatvės skundas, nelaimių atbalsis. Taip dejuoti galėjo tik žmogus senas, labai senas, ir labai nelaimingas. Tam garsui nėra raidžių: jo negalima žodžiu išreikšti, – galima tik jausti... Atsigrėžiau nustebeš: žiūrėjau ir laukiau... Iš už namo kertės išlindo sena, aukšta moteriškė. Ėjo jinai tiesiai į mane, lazdele pasirimsčiuodama ir dejuodama. Ją pamatęs, greitai nusisukau. Bet pajutau, kad jinai jau prie manęs: stovi, tiesiai į mane savo baisias akis įbedusi. Neišturėjau: sudrebėjau ir atsigrėžiau. Pamačiau tas jos akis. Ne, tai ne akys. Tai buvo du taškai, klaikūs, be gyvybės. Tokį išpūdį, kaip tos jos akys, gali ant žmogaus padaryti tik užgesusios žvaigždės, iš arti matomos. Taip, tai buvo užgesusios žvaigždės. Tik tos žvaigždės dar matė: jos tiesiai į mane žiūrėjo...

– Ko tamsta nori? – dusliu balsu paklausiau, visas krūptelėjęs.

Nieko neatsakė: ar negirdėjo, ar gal nesuprato. Tik, įbedusi savo klaikias akis, žiūrėjo į mane.

Nežinojau, kas daryti: buvo ir nesmagu, ir gėda. Krepšio su savim neturėjo: nežinojau, ar jinai ubagė. Suradau kišenėj du skatiku ir atsikėlęs išspraudžiau jai rankon. Nejuto... Du skatikai nulėkė iš rankos žemėn, o jinai, nei karto nemirktelėjus, žiūrėjo į mane. Krūtinėj pajutau šaltą sopulį. Neturėjau kur dėtis...

Tik staiga moteriškė atsigrėžė visa kiton pusėn ir išvydo ant dirvonėlio žmones. Sudejavo, o jos lūpos ėmė krutėti. Išgirdau, kaip sunkiai, tyliai prakalbėjo:

– Kiek ponų... kokie jie visi gražūs...

Staiga vėl įbedė į mane akis ir paklausė:

– Ar nežinai tamsta, kur mano Petriukas?..

Įbedus akis pastovėjo... Paskum, tartum atsakymo nesulaukusi, nuėjo takeliu dejuodama...

Ant dirvonėlio, ją išvydę, visi nutilo. Tartum giltinė pro šalį pralėkė. Ir jie kaip ir aš mėgino išsibodėti nuo jos skatikais. Bet tie skatikai mažai, matyt, tai moteriškei rūpėjo. Pastovėjusi, kiek jinai pati norėjo, išnyko iš visų mūsų akių kaip klaikus "memento mori"... [...]

- Tai mum, Petriuk, iš tiesų nebereiks jau dvaran eiti? - paklausė vyro. Ir nors jos akyse dar klajojo abejojimas, tačiau tame balse suskambėjo nebeslepiamas skardus džiaugsmas.
- Nebereiks, - atsakė Petras ir, pats nejudamas, laimingai, linksmi nusišypsojo.
- Ir žemė, kurią dirbame, bus mūsų?... – Mūsų...
- Ir dar daugiau gausma? Juk mes taip maža jos turime!
- Gausma ir daugiau...
- Dieve, kokie būsma laimingi!..

Ir Juozapota, iš džiaugsmo visa užkairė, laiminga ir graži, apkabino vyro kaklą...
– Ar žinai, kaip tada bus mums gera! - kalbėjo jinai tyliai, svajodama ir į jį glausdamasi.
– Turėsma savo žemę, niekam nebevergausma ir dirbsma tik sau, sau... Susilauksma vaikų... būsma nebe vieni. Ar žinai: tu įvaisysi sodnelį, ir, kai paaugs vaikai, turėsma jiems vaisių ir uogų... Vaikams bus geriau, ir mudu laimingesni būsma... [...]
Vieną vakarą, kada taip visos sėdėjo, netikėtai atsiradė trobos durys ir vidun įėjo ypatinga žmogysta – apiplyšusi ir nuvargusi. Dusliu balsu pagarbino Dievą ir pripuolusi apkabino senės Damulienės kojas.
– Kaziukas!.. - suriko motina, pažindama sūnų... Apkabino jo galvą, į savo krūtinę prispaudė
– Dieve, Dieve... dar gyvas... - raudėjo jinai, tartum abejodama.
Tai glostė sustirusius sūnaus plaukus, tai žiūrėjo jam į akis.
– O kur Antanas? - paklausė išsigandusi.
Tylėjo. Sunku buvo teisybę pasakyti, motinos širdis perverti.
– Užmušė jį... – prašnabždėjo nususukdamas.

Ir ėmė sakyti, kaip tat buvo. Kaip paskutinį kartą, alkani ir nuplyšę, netoli kovoję; kaip matęs brolių, ant žemės negyvą parkritusių, ir Banį rusų suimtą... O visi trys kaip tik dabar norėję savąjį sodžiun apsilankyti... Nebesulaukė...

Tik dabar, pakėlęs akis, pažino Juozapotą, kada toji, baisią naujieną išgirdusi, nusitvėrė už krūtinės ir iš didžio širdies sopulio skaudžiai sudejavo... Tartum vis dar netikėjo, kad taip galėjo atsitikti...

– Kur Petras? Kur?... Ką dabar su juo padarys? - vaitojo, klaikiom akim į Kazį žiūrėdama.
Papasakojo jai kiek žinojo.

Tiek Juozapota tesuprato, kad rusai jos Petrą turbūt miestan nugabeno. Nebeklausė Kazio skundimosi, kad jisai negalys nei vienos dienos namie būti, turįs iš savo krašto bėgti, jeigu nenorįs būti pakartas ar sušaudytas... Išėjo iš Damulio dejuodama...

Nors niekadoms nebuvo mieste buvusi, tačiau dar gerai prieš auštant toli ant vieškelio, miestan einančio, atsidūrė.

* * *

Pagijo kūnas, bet ne dvasia. Protas sumišo... Savo klaikaus padėjimo nebejautė taip, kaip jį atjaučia žmogus sveikas. Kada jai pasakojo, kad jinai pagimdžiusi negyvą kūdikį ir kelis mėnesius patale išgulėjusi, – nenusiminė, nesumirksėjo akim, mažiausias nuliūdimo ar išgąščio ženklas nepalytėjo jos veido. Kada rusų valdžia, patyrusi, kas jinai tokia yra, kalėjiman ją įmetė, – neprieštaravo ir neverkė. Tik vaitojo ir inkštė kaip kankinamas gyvulys, kada ją mušė ir plakė ir visokiais būdais jos kūną dergė... Nepažino nei Damulienės ir jos dukterų, įmestų kalėjiman; nesuprato jų klyksmo ir raudų, kai šios, visiškai su savo tėvyne atsisveikindamos, už kalėjimo durų išnyko...

Paliuosavo ją valdžia kaip beprotę, jai nebekenksmingą. Pamatė, kad neapsimoka jos iš tėvynės išvežti: žinojo, kad tokia bausmės nesupras, ištrėmimo klaikybių neatjaus... Gimtąjį sodžiun ją liepė nuvaryti...

Ant jos žemės jau kitas sėdėjo...

Juozapota liko kampininkė ubagėlė. Svajonės apie laimingą gyvenimą su vyru, apie vaikus ir sodną išnyko kaip sapnas. Laimė, kad to nebejautė...

BRUDNOPIS